

בעצתך תנחני

גליון שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ובעבודת ה'

גיליון 142

פרשת ויקה

על נשיאות לב, ועל פרשת "פשוטו של מקרא"

"ויבואו כל איש אשר נשאו ליבו".

הרמב"ן מפרש פסוק זה ביחס לחכמים עושי המלאכה, וזה לשונו:

"על החכמים העושים במלאכה יאמר כן, הביטוי 'נשאו ליבו' מתייחס אל האומנים ולא אל התורמים, כי לא מצינו על המתנדבים נשיאות לב, אבל יזכיר בהם נדיבות. ביחס למתנדבי הנדבה הזכיר כל הזמן הביטוי 'נדיבות לב', והביטוי 'נשיאות לב' מבטא דבר אחר, ולכן הוא מתייחס אל התורמים ולא אל המתנדבים. וטעם 'אשר נשאו ליבו' המשמעות של הביטוי נשיאות לב נאמר על – לקרבה אל המלאכה, לגשת לעבוד את העבודה. כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שאימן בהם ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, הוא הרגיש תחושה פנימית שהוא מסוגל, ויגבה ליבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמר לו 'אני אעשה כל אשר אדוני דובר'."

רוב עם ישראל הפגין נדיבות לב: לתת מעצמו תרומה למשכן, מהתכשיטים היקרים, מהעצים הנדירים, מכל מה שהיה להם. זו היתה נדיבות לב מיוחדת, התמסרות למען רצון ה'. אבל רק קבוצה קטנה, אנשים בודדים באופן יחסי, הפגינו משהו אחר: לא נדיבות לב, אלא נשיאות לב. הרמב"ן מגדיר זאת "ויגבה ליבו בדרכי ה'". הם הרגישו שיש להם יכולת לגשת אל המלאכה.

למה זו 'נשיאות לב' ולא רק 'נדיבות'? כי נדיבות פירושה – לתת. לתת כל אחד יכול, אם יש לו לב טוב ורצון טוב. אבל נשיאות פירושה – תחושה פנימית של רוממות, של ביטחון ביכולות, של אמון בעצמנו. בשביל להגיע לזה צריך משהו יותר נדיר, יותר עבודה פנימית.

הסברה היתה אומרת להיפך: נדיבות לב – זו גדלות, זה ויתור, זה לתת מעצמך לאחרים. לעומת זאת נשיאות לב – זה תחושה של עליונות, אולי אפילו גאווה מסוימת. זו לא גדלות. אבל כאן אנחנו רואים לא כך. אדרבה, להציע את עצמי לעבודה מסוימת, להאמין שיש לי כח פנימי ולהעמיד את עצמי לראשות הציבור מתוך אמון פנימי בעצמי – זו דרגה גבוהה יותר מאשר סתם לתת.

היסוד הזה משמעותי מאוד בכל פסיעה בחיים. מקובל מאוד לחנך את עצמנו ואת ילדינו לתת, לוותר, להקריב. פחות מקובל להיות אמין, להאמין ביכולות של האדם, להאמין בכוחו הגדול של יציר כפיו של הקב"ה. בשבוע שעבר כתבתי כאן על התחושה המקטינה ששוררת ברחובות בתקופת הבחירות. קיבלתי כמה וכמה תגובות, היו כאלה שלא ראו את הצורך להיכנס לנושא הדוחה הזה. אבל האמת היא שהבחירות הן לא הנושא. הנושא הוא אנחנו עצמנו. כמה אחוזי "אדם" שבנו באים לידי ביטוי, וכמה נמרחים איכשהו בתוך הלחץ ההמוני. כמה אדם מאמין בעצמו, וכמה הוא חושב שהוא רק צריך ליישר קו ולהוריד את הראש.

הזדמן לי לקרוא השבוע בעלון הנפלא "אז נדברו" על סיטואציה שלאחרונה חוזרת על עצמה במקומות רבים: יהודי נכנס למקום מסוים, ומישהו החליט לשפוך על ראשו קיתונות של אש וגפרית. הוא הלבין את פניו ברבים ללא רחמים. נכחו שם אנשים רבים, וכולם שתקו! והנה, אך יצוא יצא המקלל – ויקומו כל העם ויגשו

אל הנעלב ויבקשו את ברכתו לישועה... כותב העלון זעק ככרוכיאל על השיבוש הנורא. איך אפשר לתת לאדם לשפוך דם חברו ברבים, ובמקום לסייע לנפגע – פשוט לחכות לגמר הפגיעה ואז להשתמש בו כסגולה?

צודק הכותב בכל מילה, אך לענ"ד יתכן שחלק מההסבר לתופעה הוא – תסמונת הראש הקטן. אין לאדם אמון בעצמו שהוא יכול להרים את הראש ולהתנגד לעוול שנעשה מול עיניו. הוא מלא "נדיבות לב", אך אין לו שום "נשיאות לב". איכפת לו על הנפגע, אבל הוא לא רואה את עצמו מאן דאמר להתקומם. מי אני שארים את הראש ואומר לאחרים את דעתי ברבים? לא חסר לו טוב לב, חסר לו ביטחון פנימי.

הדבר חוזר על עצמו בכל נושא: בהבנה בלימוד, למשל. אנשים רבים עלולים להשקיע את כל חייהם בליקוט רייד, בלי ניסיון לחשוב "מה אני אומר". או בכל הגישה לתורה, אפשר לעבור עשרות שנים בכולל בלי לשאול פעם אחת את עצמי, למה אני כאן, מה התכנית שלי, האם אני מרוצה מעצמי, למה הקב"ה רוצה שאהיה כאן, ועוד.

בבנין הבית, אנשים עלולים לעבור עשרות שנות חיים עם בת הזוג מבלי ללמוד את הנושא פעם אחת ביסודיות, להבין מה היא צריכה ממני ומה אני צריך ממנה ומה עלי לעשות כדי שהקשר יהיה משובח וממלא את הנפש.

בפרנסה, אנשים עלולים להתגלגל בדוחק ובהלוואות במשך שנים ארוכות מבלי לעצור פעם אחת ולחשוב מה צריך לעשות, מה הצורה נכונה של בית יהודי, ומה בידי לעשות לשם כך. כך למשל בנושא חיתון הילדים, אנשים לא נעצרים לחשוב ולשאול שאלות, לבחון האם הם מתנהגים בסתירה פנימית (אם אתה דורש ממחותנך חצי מיליון ש"ח מתוך מחשבה שהקב"ה יעזור לו – למה אתה לא חושב שהוא יעזור גם לבנך ישירות; או טענה אחרת שראיתי לאחרונה: אם אתה מתחייב לחתנך חצי מיליון מתוך מחשבה שהקב"ה כבר יחזיר את החובות – למה שלא תתחייב על מיליון וחצי מתוך אותה מחשבה בדיוק; וכדומה). כך בכל היחס להשתדלות, ועוד.

בקצרה: לא חסרה אצלנו נדיבות לב, אנשים מקריבים הרבה למען אורח חיים חרדי ושמור; אבל לכאורה חסרה הרבה נשיאות לב.

ומעניין לענין באותו ענין. האמת היא שמלכתחילה לא תכננתי לכתוב על הנושא, אך לאחר מכן חשבתי שאולי, כמאמר החכם, "מישהו צריך לומר את האמת"...

השבוע נפטר הרה"ג ר' נפתלי אנשין זצ"ל, מחבר החיבור "פשוטו של מקרא". הוא נפטר מסרטן שהתגלה אצלו לאחרונה. פטירתו התרחשה לאחר כמה שנות רדיפה קשות ומרות שהוא חווה על בשרו בעקבות חיבורו על התורה. מה תוכן החיבור? עלי לציין שלצערי כמעט לא קראתי את פירושו, אך באופן כללי מעשהו הוא ללקט מדברי הראשונים את הפירוש הקרוב ביותר לפשט הפסוק. כידוע פירוש רש"י לא תמיד הוא על טהרת הפשט, וכמו שהשיגו עליו הפשטנים (הרמב"ן והרשב"ם ועוד) במקומות רבים, ולכן

חיבור זה לא נצמד בהכרח לרש"י אלא לכל מי שהפירוש שלו נוטה יותר לפשט הפשוט של הפסוק. יש בתורה פשט רמז וסוד, והוא מתעסק עם הפשט.

אחרי שהחומש שלו יצא לאור נפתחה עליו מלחמה באש וגפרית. רבנים שתמכו בו – קיבלו איומים; מכתבי תמיכה בו – סולפו; ועוד מעשים רבים מסוג זה. הוא נפטר לאחר כמה שנות מלחמה, ויתכן מאוד שהמאבק בו גרם לקיצור ימיו.

לגבי עצם הדיון – כמדומה שאפשר בהחלט לדון לכאן ולכאן. אפשר אולי לומר שאין לעשות ליקוט מתוך דברי ראשונים, אפשר להגיד שזה עלול לערער את מה שקיבלנו שרש"י הוא גדול הפרשנים. מצד שני אפשר לומר שהוא מאיר באור חדש את פסוקי התורה. אפשר להבין שיהיו רבנים שיתנגדו ויהיו רבנים שיתמכו. באופן כללי יש אנשים הנוטים לשמרנות ויש שנוטים לחדשנות. השמרנים לא אוהבים שום נגיעה בכל מה שהיה מקובל אצלם, ולא משנה האם ה"מקובל" הזה יש לו בסיס רציני או לא. עצם הדבר שזה מקובל זה כבר מהוה סיבה שלא לערער את זה, כפי שאמר לי פעם משהו שמרני, שמקובל אצלם מגדול הדור זצ"ל שהציבור החרדי הוא בגדר "גוסס" שכל נגיעה בו עלולה להרוג. לעומת זאת יש אנשים חדשנים שאוהבים לבחון כל דבר בעצמם, ולפעמים הם אולי אפילו נהנים למצוא סדקים במה שהיה מקובל, ולסתור ולבנות משהו אחר, כי זה נותן להם תחושה של עשייה. יש דברים בזה מהמשך חכמה בפרשת בחוקות, בהגדרתו "חפץ האדם לחדש", עיין שם.

הויכוח הוא ויכוח, ועל זה נאמר "אלו ואלו דברי אלוקים חיים". עם ישראל זקוק גם למחדשים וגם לשמרנים. את המחדשים צריך, כי צריך לחדש ולעדכן את הדברים לפי הצורך ולפי המצב בשטח, ואת השמרנים צריך כדי לאזן את הקצב, שהספינה לא תתהפך מרוב התלהבות, וגם כדי לבקר יוזמות לא נכונות והשקפות לא מדויקות. אבל למחוק את הצד השני ולצאת נגדו באלומות – זה כבר לא מובן, מהיכי תיתי. יש צד שני, לא כל מחדש הוא שבתאי צבי או מנדלסון. ההסבר לאלומות הוא התחושה שחשים השמרנים, שמהו מאיים על יציבותם. כגון בניד"ד: הנקודה שלהם היא לא שיתחילו ללמוד רמב"ן במקום רש"י, אלא שישנו ממה שהיה מקובל עד היום. לו יצויר שהיה מקובל ללמוד רמב"ן כפירוש הבסיסי, המחבר הנ"ל היה חוטף את אותה אש בדיוק על חיבורו השני "רש"י כפשוטו".

וכאן מגיעה הנקודה של נשיאות לב: כאשר רואים שמישהו נרדף על ידי מתנגדיו מקובל לא להתערב. כל אחד אומר "שלום עליך נפשי". מדוע? כאן יש דרך הבנה בפשט ודרך הבנה בדרש. על דרך הפשט, הטעם הוא שאנשים פשוט פוחדים להתעסק עם גברי אלימי. לפני חצי שנה פורסם מכתב תמיכה בפשוטו של מקרא מאת הגאון ר' מנשה רייזמן שליט"א. הוא הדגיש שהוא יודע שהוא הולך לספוג אש על התמיכה שלו אך הוא לא יכול לשתוק. היה רב שחתם על מכתב תמיכה חם במחבר הנ"ל, והותקף בביתו באישון לילה במשך שעה ארוכה עד שהגיעה משטרה.

אבל על דרך הדרש, הביאור הוא עמוק יותר. אדם אומר לעצמו: מי אני שאצא בקול רעש גדול, הרי בכל זאת יש צד שני, וכנראה שבכל זאת האיש הזה או הספר הזה אינו מושלם. עדיף להחמיר ולשתוק. מדוע באופן כללי יותר קל להוציא מכתבי התנגדות למישהו מאשר מכתבי תמיכה? טעם הדבר הוא פשוט: תמיכה פירושה שמבחינתי הוא מושלם, והרי שום אדם אינו מושלם. התנגדות פירושה שמבחינתי יש משהו שאפשר להתנגד לו, והרי כל אדם אינו מושלם ויש מקום להתנגד לו. במילים אחרות: להחמיר יותר קל מאשר להקל. אך זו הנקודה שמוחצת כאן:

לצאת נגד אדם על משהו שאינו מושלם בו, או לעמוד מן הצד ולשתוק, זה לא נחשב לחומרא בהלכות השקפה, אלא זה נחשב לקולא בהלכות פיקוח נפש. לשפוך דם של אדם ברבים ואולי אפילו לגרום לו למות בקיצור ימים ושנים זה לא חומרא, זה קולא שבקולא.

היו דברים מעולם, גם בעבר זה היה קו המחשבה. הגמ' ביומא כג: מספרת על שני כהנים שרצו בדרך להקרבת תרומת הדשן, וכשאחד ראה שחבירו עומד להשיגו הוא נטל סכין ותקע בליבו. בא אביו של ההרוג וראה שהוא עדיין מפרפר. אמר לנוכחים: "עדיין בני חי והסכין לא נטמאה טומאת מת". הגמרא מסיקה על כך, שהדבר לא נבע מעודף יראת שמים בנושא טומאת כלים, אלא מזלזול בשפיכות דמים. לא מספיק איכפת לנו שאדם מת, ולכן יש לנו פניות נפשית לדון האם הכלי נטמא. זה מה שקורה מול עינינו: אדם מת מול עיניך מיתה איטית, ואתה עסוק בדיון האם הספר שלו הוא על טהרת ההשקפה והמסורת או שאולי יש כאן פגיעה במה שמקובלנו מרבתינו.

ולמה בכל זאת זה קורה? הרי אנשים אינם רעים! זה קורה בגלל שיש נדיבות לב, אבל אין נשיאות לב. כלומר: להחמיר, לקחת פסיעה אחורה מתוך "שב ואל תעשה" – יש בשפע. זה 'נדיבות לב'. אבל להחליט, לנקוט עמדה, לחתוך על "קום ועשה" מתוך הבנה מה צריך לעשות – את זה חסר. זה מצריך נשיאות לב.

ובכן, בפעם הבאה שזה יקרה, שתיפתח אש צולבת על מי שלא יהיה, וזה בוודאי יקרה – התפקיד של כל אחד הוא נשיאות לב. צריכים אותך, דעתך חשובה, אתה אדם, אתה בעל דעה. אל תעמוד מנגד. תשלח מייל למי שצריך, תרים טלפון, תהיה נוכח. אל תיקח פסיעה אחורה.

הכלל הזה נכון גם במצבים כאלה וגם בכל מצב בחיים. הקב"ה נותן שפע של הצלחה כל מי שמבקש, אך צריך דבר ראשון להיות במצב של "עושה".

וכל אשר יעשה – יצליח.

סדרת השיעורים "יסודות החיים" מבית בעצתך תנחני, עומדת להסתיים בעז"ה במוצ"ש הקרוב.

בסדרה זו, בת שמונה עשרה שיעורים בני שעה, לומדים להיות בעל נשיאות לב, ומקבלים כלים וכוחות נפש להעמיד מהשורש את כל יסודות החיים המרכזיים בחייו של עובד ה': א. עבודת ה' מחוברת לכוחות הנפש. ב. לימוד תורה, בדגש על עולם הכוללים. ג. היחס לפרנסה. ד. יסודות בנין הבית.

משתתפי השיעורים מספרים על שינויים נפלאים בכל מהלך החיים בנקודות המרכזיות הנ"ל.

במוצ"ש הקרוב נסיים סדרה, ומן הסתם נתחיל סדרה חדשה מיד, או שתיפתח סדרה מקוצרת בת ארבעה שיעורים. נא לעקוב אחרי ההודעות. לקבלת עדכונים, פירוט של השיעורים ודוגמאות קצרות, נא לשלוח מייל לכתובת שבתחתית העלון.

הסדרה נמסרת בזום (עקב הפרעות שהיו בעבר לשיעורים שנמסרו במקומות שונים). ניתן לשמוע אותה גם דרך הטלפון, ולקבל למייל קובץ הקלטה וצפייה, או לקבל דיסק אונקי בדואר. לכל השאלות – לשלוח מייל לכתובת למטה.